

Štít národa

Historie jednoho antisemitského periodika

IVO PEJČOCH

Období nacistické okupace je spojeno především s hrdinstvím příslušníků domácího i zahraničního odboje, logicky méně často se připomíná temná strana protektorátních let, kterou byla vědomá kolaborace s nepřítelem. Ta však měla mnoho podob a širokou škálu motivací.

Vedle osob, snažících se naplnit své neukojené ambice, jako byl například Emanuel Moravec, tvořili množinu kolaborantů v protektorátu i primitivně nenávislní občané, řešící udáním na Gestapu své osobní problémy. Samostatnou skupinu pak představují osoby s literárními či jinými uměleckými sklony, které se svůj skutečný či jen domnělý talent rozhodly vložít do rukou okupační moci a nacistické ideologie. Bezesporu nejnámější je skupina takzvaných aktivistických novinářů, kteří se dali plně do služeb nacistů. Vedle nechvalně známé „aktivistické sedmičky“ z největších deníků (Karel Lažnovský, Emanuel Vajtauer, Karel Werner, Vladimír

Krychtálek, Jaroslav Křemen, Vladimír Ryba a Václav Crha) však kolabovali i další publicisté. Před senáty Národního soudu a mimořádných lidových soudů tak po válce stálo 84 novinářů, kteří byli odsouzeni k různě dlouhým trestům. Pět z nich dokonce skončilo na šibenici (Alois Kříž, Karel Werner, Vladimír Krychtálek, Rudolf Novák, Antonín Kožíšek) a další tři od absolutního trestu uchránil jen včasný útěk za hranice (Emanuel Vajtauer a Otakar Polívka) nebo milost prezidenta republiky (Jaroslav Křemen).

Vedle „standardních“ celostátních deníků vycházely v době nesvobody i vysloveně nenávislná antisemitská

periodika, z nichž smutně nejproslulejšími byla *Vlajka* a *Arijský boj*. Tyto listy se staly skutečnou „žumpou kolaborace“ a snažily se mezi obyvatelstvem šířit nenávisť k demokratickému zřízení i veškerým národnostním nebo ideovým skupinám, které nesouzněly s oficiální nacistickou ideologií. Není tedy divu, že jejich šéfredaktoři Emil Šourek a Rudolf Novák stanuli po válce před senátem Národního soudu v Praze. Zvláště *Arijský boj* „proslul“ svými udavačskými články, konkrétně denuncjními židovské spoluobčany pohybující se na veřejnosti bez povinné žluté šesticípé hvězdy na oblečení nebo Čechy, kteří se nebáli dále s Židy přátelit

První obnovené číslo Štítu národa, který chtěl „chránit národ“ nenávisť vůči Židům a servilitou vůči nacistům. Nástupcem tohoto periodika byl známější titul *Árijský boj*.

Foto: SOA Praha

Jan V. Břetenář, bývalý legionář, Štít národa obnovil Foto: SOA Praha

a podporovat je. Seznamy takzvaných „židomilů“ vycházely na stránkách *Árijského boje* pravidelně. Ve stínu tohoto odporného periodika však zůstal jeho předchůdce, titul *Štít národa*, který přitom otiskování uduvačských protizhidovalských inzerátů započal a do veřejného prostoru šířil nechtě antisemitské karikatury.

Je přitom dějinným paradoxem, že duchovním otcem tohoto plátku byl muž, který v minulé válce nasazoval život za vznik samostatné Československé republiky, důstojník ruských legií Jan Vladimír Břetenář. Jeho životní osudy, v nichž se prolétá vlastenectví s temnou zradou, by vydaly na román. Jan V. Břetenář se narodil 20. června 1892 v Plavsku, v okrese Jindřichův Hradec, za první světové války bojoval v rakousko-uherské armádě a spolu s dalšími muži zeměbranceckého pěšího pluku číslo 12 padl 1. června 1915 u Przeworska do ruského zajetí. Již 16. června 1916 ale podal přihlášku ke vstupu do československých legií, v nichž dosáhl hodnosti nadporučíka. V Rusku působil na štábu čs. legií.

Tehdejší spolubojovníci jej měli za spolehlivého muže a dobrého vojáka. Po ukončení bojů a návratu legionářů do vlasti však zůstal na Dálném východě a žil nadále v Charbinu.¹ Zdroj jeho příjmů zůstal nejasný, existovaly však náznaky, že byl ve skutečnosti japonským špiónem a působil proti Sovětskému svazu. Přesvědčivé důkazy pro toto často opakovaně tvrzení se však nikdy nenašly.

V létě 1931 se rozvířila hladina kolem předsedy Národní obce fašistické (NOF) Radoly Gajdy, neboť do republiky přijel z Dálného východu na návštěvu Jan Vladimír Břetenář, který jej navštívil jako svého bývalého velitele v legiích. Při setkání údajně Gajda s Břetenářem probírali možnost rozpoutání protisovětských aktivit vedoucích k povstání a svržení bolševické vlády, ale ani pro to neexistuje důkaz. Gajdovo zapojení do hypotetického protisovětského puče na počátku 30. let navíc působí velice nerealistickým a nevěrohodným dojemem.² Zůstalo pochopitelně pouze u jedné nebo dvou schůzek a Gajda se odmítl podobného dobrodružství účastnit. Břetenář po válce u soudu tvrdil, že se tak dělo s vědomím československých úřadů, jmenoval pracovníky ministerstva národní obrany generála Vladimíra Chalupu, plukovníka Františka Janderu a majora Josefa Bartíka.

Břetenář se definitivně vrátil do Československa v roce 1935 a usadil se v hlavním městě. Přivezl s sebou churavějící ruskou manželku Alexandru Vasiljevu, která později zemřela, a patnáctiletou dceru Olgu. Dostal legionářskou penzi, další pravidelný příjem mu zajišťovala práce v kanceláři legií. Bývalý důstojník se však projevoval stále více antisemitsky a postupně přecházel na organizovanou formu boje proti židovskému národu a náboženství. Koncem třicátých let inklinoval k Národní obci fašistické,

po okupaci sklouzl k veřejnému šíření antisemitské propagandy. Stala se z něj výrazná osobnost fašistické a především antisemitské scény, zahalená ovšem dodnes určitým závojem tajemství. Brzy se zařadil mezi nejvýraznější osobnosti radikální pravice, jeho politická činnost přitom byla pevně provázána s vydavatelskými aktivitami.³

Karel Babka-Kasanda, operní pěvec, vytvářel obsah Štítu národa Foto: SOA Praha

V roce 1936 se seznámil s další zvláštní postavou české krajní pravice, Karlem Babkou-Kasandou, narozeným 22. ledna 1887 v Českých Budějovicích. Babka byl hudebně nadaný, a určitý čas dokonce vystupoval jako operní pěvec v Brně (pod uměleckým jménem Kasanda, což bylo dívčí jméno jeho matky), později přešel na dráhu redaktora a působil v různých denících. Jeho umělecká minulost byla později vítanou zámlou protivníkům z antisemitského prostředí, kteří o něm rozhlašovali, že byl ve skutečnosti zpěvákem v synagoze.

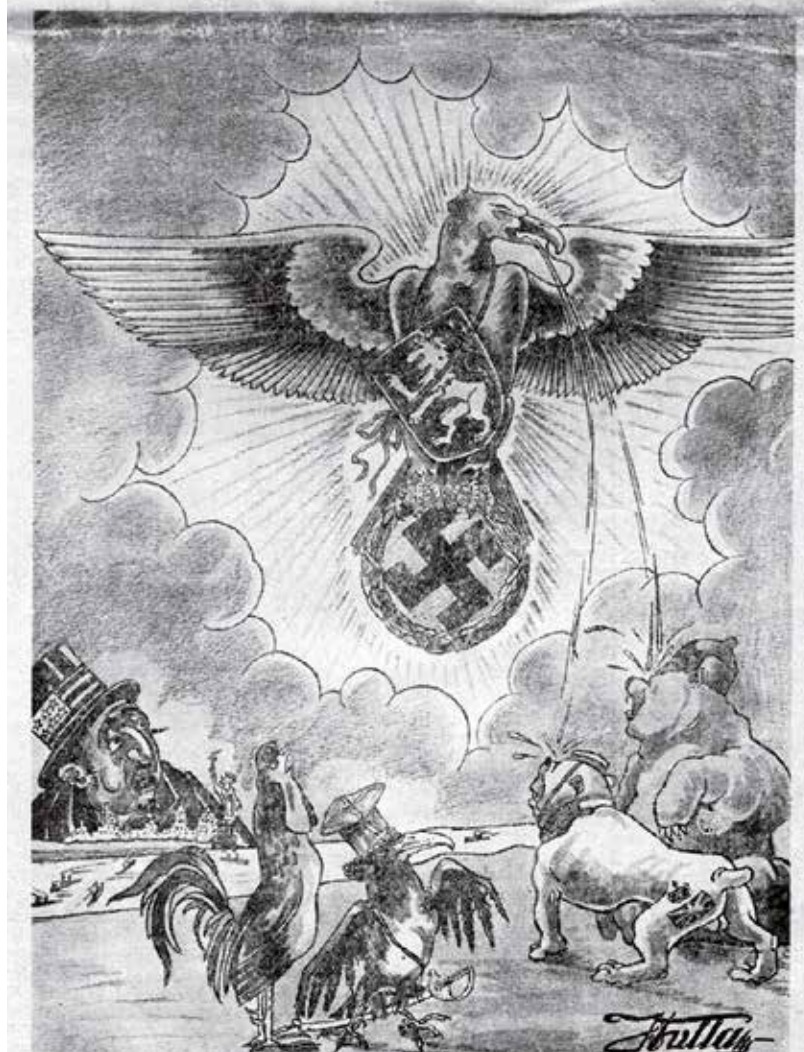
Kasanda s Břetenářem společně založili, či lépe řečeno obnovili noviny *Štít národa*. Ty Kasanda vydával již

1 Vojenský ústřední archiv - Vojenský historický archiv, f. Poslužné listy legionářů, Jan Vladimír Břetenář.

2 NA, f. Ministerstvo vnitra I - prezidium, Praha (225), k. 1025, Zpráva o odjezdu Radoly Gajdy na Dálný východ.

3 Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, sp. zn. Ls IV 4848/46, Vladimír Jan Břetenář.

Světová politická situace v obrazech.

Oslava nacismu od prvního kreslíře listu Jana Tully

Foto: SOA Praha

v minulosti, ovšem tehdy se jednalo spíše o nacionalistický list bez zvlášť silného antisemitského náboje. Původní *Štít národa* byl založen v roce 1919 a přestal vycházet z finančních důvodů roku 1928. Kasanda měl nyní vést periodikum po obsahové a ideové stránce, zatímco Břetenář řídit jeho financování. Redakce obnoveného

listu sídlila na pražské adrese Myslíkova 25.

Již zmíněný major, později generál Bartík se po válce vyjádřil, že pokud by v září 1938 nedošlo k mnichovské kapitulaci, ale k boji, byl by Břetenář jako zrádce popraven. Našly se totiž důkazy, že se minimálně jednou sešel s německými zpravodajci.⁴

Po rozpuštění Národní obce fašistické k 30. červnu 1939 a jejím včlenění do Národního souručenství učinili nespokojení funkcionáři zaniklé strany řadu pokusů o její oživení v nové podobě. Jedním z nich byl 13. října 1939 vznik společnosti Národní akční komitét (NAK), v jejímž předsednictvu se sešli aktivní fašističtí politici z let první republiky. Vůdčí osobnosti se stal baron Roman Procházka, spolu s ním organizaci vytvořili někdejší poslanec Matěj F. Trnka, JUDr. Ing. Zdeněk Zástěra i historik a současně poslední velký bojovník za pravost Rukopisů, středoškolský profesor Jan Vrzalík. Mezi jeho výrazné osobnosti se zařadil i Jan V. Břetenář.

Národní akční komitét postavil svůj program na úzké spolupráci s německou okupační správou, jako jiné podobné kolaborující fašistické či nacistické strany brojil proti idejím benešovské demokracie, přežívajícím v myslích obyvatel, svobodným zednářům, židovským spoluobčanům, levici, politickým představitelům v emigraci a dalším jevům a skupinám, proti nimž se ostře vymezovaly i jiné nacistické skupiny. Jeho program sestával z deseti bodů:

1. Základním podkladem naší politiky je Führerův státoprávní výnos daný na hradě pražském dne 16. března 1939.
2. Stejná práva konstruktivně státoprávních Čechů v Protektorátě s Německou říší.
3. Povznesení životní úrovně českého obyvatelstva.
4. Co možná nejrychlejší aplikace sociálních zařízení Německé říše v Protektorátě Čechy a Morava.
5. Zavedení takzvaných norimberských zákonů v plném rozsahu.
6. Definitivní zlikvidování svobodného zednářství.
7. Rázné potírání zahraniční propagace a vměšování se politické emigrace do českých vnitropolitických záležitostí.
8. Radikální odstranění všech zkompromitovaných osob ze státní služby a veřejného života.

4 Tamtéž, Zpráva MV pro veřejného žalobce z 11. 9. 1946.

9. Dořešení židovské otázky a očista kulturního života od všech židovských vlivů a směrů.

10. Bezvýjimečné důsledné vyhlazení všech pozůstatků starého benešovského režimu z veřejného a soukromého podnikání i z veřejného smýšlení českého národa vůbec.⁵

Podobně jako většina podobných organizací však NAK narazil na nezáměr obyvatelstva o nacistické myšlenky. Neměl tedy dlouhého trvání, jeho vůdcové se rozhodli spojit s Protižidovskou ligou, do níž se NAK včlenil na základě rozhodnutí ze 17. dubna 1940. Jako tiskový orgán NAK působily noviny Štít národa, které později spolupracovaly i s nástupnickou Protižidovskou ligou.

První číslo obnoveného Štítu národa vyšlo 16. listopadu 1938, na titulní straně je jako odpovědný redaktor uveden Jan V. Břetenář, kapitán ruských legií. Tak to bylo až do konce roku 1939, je ovšem třeba zdůraznit, že Břetenář byl pouze nadporučík a navíc později zbavený hodnosti, na kapitána se tedy povýšil sám! Jako úvodní motto byly u titulu listu dva citáty. Karel Havlíček Borovský údajně napsal: *Spíše Němce, Francouze nebo Maďary můžeme k svému národu počítati, nežli Židy*. Druhý citát pocházel od Karla Kasandy: *Co říci tomu svobodnému lidu, když dobrovolně dá se ve vlek Židu?* Celá jedna strana prvního čísla byla věnována otevřenému dopisu ministerskému předsedovi Janu Syrovému. Redakce v něm formulovala řadu požadavků. Cenzura měla být zaměřena pouze proti nepravdivým informacím, žádalo se zrušení zednářských lóží a „odžidovštění“ tisku a úřadů, zastavení subvencování politických stran a tisku, stanovení hranice příjmů nebo přijetí zákona o odpovědnosti prezidenta. Antisemité požadovali, aby byl domovského práva zbaven každý cizinec, který jej nabyl po 28. říjnu 1918 (požadavek měl titul *Pryč s cizinci*), podobně mělo dojít k revizi sňatků uzavřených po

„Na židy chceme Norimberské zákony!“ hlásaly noviny hned po okupaci nacisty. Karikatura z dílny Jana Tully.
Foto: SOA Praha

tomto datu. Pokud by se zjistilo, že byly uzavřeny za jiným účelem než manželské soužití, měly být právoplatně zrušeny. I právníckému laikovi je zcela zřejmé, že například poslední návrh byl absolutně nerealistický, vydavatelé se však zřejmě

domnívali, že svou údernou rétorikou získají nové čtenáře a sympatizanty. Podobně jako jiné nacistické listy se Štít národa populisticky obracel k dělnictvu a poukazoval na jeho údajně neradostnou situaci. V článku *30 000 dělníků obhajuje své právo*

5 Tamtéž, Program Národního akčního komitétu.

na holý život Karel Kasanda tvrdil, že české pracující spojuje s německými dělníky náboženství, árijský původ i tlak židovského kapitálu, jemuž byli či dosud jsou vystaveni. Naznačil tak, kam se bude nový list ubírat: *Rovněž tak i skuteční katolíci v tomto státě s bolestí pozorují, že někteří předáci strany lidové pracují tak, že ani nejmazanější zednář by se za takovou práci nemusel hanbit.*⁶

Štít národa byl deklarován jako čtrnáctideník (původně dokonce týdeník), ovšem zdaleka ne vždy se Břetenářovi podařilo tuto periodicitu dodržet, a ve skutečnosti tak někdy mezi vydáním dvou čísel uběhl i měsíc. Podle výpovědi majitele tiskárny Aloise Koníčka byl náklad 10 000 výtisků.⁷ Stavidla skutečně ostrého antisemitismu však list otevřel až po nacistické okupaci v březnu 1939.

Již číslo z 5. května, tedy jen několik týdnů po okupaci, na titulní straně hlásá: *Na Židy chceme jen Norimberské zákony!* Karel Kasanda se v dlouhém článku zamýšlí nad židovskou otázkou, která je prý před vyřešením. Temně naznačuje, že nesmí být uplatňována pověstná „židovská humanita“, a třebaže bude osud Židů trpký, nesmí za něj český národ zaplatit jakoukoliv daň. Současně odmítal myšlenku udělování „čestného arijsství“ významným židovským spoluobčanům. Jedinou cestou bylo podle něj zavést v protektorátu norimberské zákony v jejich plném znění. Židé podle Kasandy ještě neunikli spravedlivému zúčtování a odpovědnosti za své činy.⁸ Obě zmíněná témata rezonovala i v řadě následujících čísel, a opakovaly se dokonce i titulky těchto článků.

Do Štítu národa vedle redaktorů, skrývajících se za v podstatě anonymními značkami, začal psát i známý předválečný fašistický aktivista a publicista Robert Mach (narozen

Alois Paule, jeden z nejmladších redaktorů novin. Přijal německé občanství a narukoval k Wehrmachtu. Foto: SOA Praha

18. ledna 1884 v Zastávce u Brna), který se na čas stal i členem redakce. Zároveň se na stránkách periodika objevovaly antisemitské karikatury, jejichž autorem byl většinou Jan Tulla. Zpravidla primitivním způsobem zesměšňovaly židovské obyvatelstvo, případně exilového prezidenta Edvarda Beneše či vůdčí představitele spojenecké koalice. Kreslíř podle dochovaných údajů požádal po okupaci o říšskoněmecké občanství a jeho pozdější osudy jsou zahaleny tajemstvím. Podle poválečného policejního zápisu pravděpodobně zemřel před koncem války. V průběhu vydávání Štítu národa redakci opustil, protože mezi ním a Břetenářem došlo k těžké roztržce. Břetenář byl upozorněn, že Tulla nedostatek invence a talentu nahrazuje sprostým plagiátorstvím. Jak se ukázalo, své antisemitské malůvky obkresloval ze zahraničních krajně pravicových časopisů

a vydával je za své. Jan V. Břetenář jej po tomto zjištění počátkem roku 1940 vyhodil.

Štít národa v té době vycházel se čtrnáctidenní periodicitou. V dalším čísle z 26. května 1939 se k autorskému kolektivu připojil Alois Paule (narozen 5. prosince 1914 v Praze) a zřejmě se snažil svou údernou rétorikou ukázat, že je v redakci na svém místě. V článku *Nebezpečné provokace Židů a Zednářů* varoval před šířením šeptané propagandy a zesměšňováním představitelů nacistické říše: *Nyní jsme zjistili, že židozednářská ničemná propaganda šíří se zhoubně po celém území Protektorátu. Tentokrát se ale nespokojili jen se sprostými vtipy, nýbrž dávají v oběh i zesměšňující kresby a básně, kterými hanobí představitele Německé říše a ponížují německou brannou moc! A to vše na účet našeho národa. To již opravdu přestává legrace! Drzost Židů, zednářů a marxistů přesahuje nyní opravdu své meze. Autor o několik odstavců později navrhuje smělé řešení: *Dnes již jasně a důrazně žádáme, aby nejpřísnějšími tresty bylo čeleno proti hnusné šeptané propagandě Židů a zednářů a aby bylo pro výstrahu s největším urychlením přistoupeno ku zřízení koncentračních táborů. Židé a zednáři chtějí stále houževnatě pracovat i proto prosím nezdržujeme je a otevřme jim vrata koncentračních táborů, kdež mohou uplatnit své vzácné talenty!*⁹*

Číslo od čísla Štít národa svou rétoriku přitvrzoval, po několika týdnech se již čísla věnovala takřka výhradně židovské tematice a ke stále oplzlejšímu zobrazování Židů sklouzával i dvorní kreslíř Tulla. Ten přišel s oblíbeným antisemitským tématem – przněním křesťanských panen chlípnými a zvrácenými židovskými zbohatlíky, které přetavoval v nechutné karikatury. Bojovníci za čistotu árijské rasy dokonce vytvářeli české

6 Štít národa, 1938, č. 1 (16. 11. 1938), s. 1-4.

7 SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, sp. zn. Ls IV 4848/46, Vladimír Jan Břetenář, Výpověď Aloise Koníčka.

8 Štít národa, 1939, č. 3 (5. 5. 1939), s. 2-3.

9 Tamtéž, č. 4 (26. 5. 1939), s. 2.

novotvary, které vkládali do titulků. Při listování číslem ze 7. června 1939 si nelze nevšimnout tučných nadpisů *Čeští protizidovci jen tak snadno neustupují*, a *Židovský a zednářský teror Čechů jest zlomen - protizidovci vítězí*, jež jsou toho jevu zářným příkladem. Ve stejné době se ostatně v příbuzných periodických objevovala i další slova podobného původu - *šábessgoj*, *židomil*, *židochoutky* či *židohrátky*. V každém čísle *Štítu národa* se začalo objevovat upozornění: *Do naší inzertní rubriky Židům vstup zakázán!* Populistický výkřik byl pochopitelně zcela bezzubý, těžko si lze představit, že by si některý židovský podnikatel hodlal zadávat reklamu do periodika vyzývajícího k jeho odeslání do koncentračního tábora!

Častým tématem článků se stalo údajné celosvětové židovské spiknutí, které vehnalo evropské národy do války proti nacistické říši. Jeden z příspěvatelů, podepisující se Dr. Clement Haraoul, například popisoval údajné smrtelné nebezpečí, jímž je pro Anglii sionismus.

Netrvalo dlouho a Břetenář s Kasandou učinili další pomyslný krok na cestě kolaborace, když začali vydávat denunční články, osočující konkrétní osoby ze sympatií k Židům. Tímto způsobem je však již přímo ohrozit a doslova jim vydláždít cestu do koncentračního tábora. Na titulní straně ze 7. července 1939 tak čtenáře udeřil do očí titulek *Oldřich Nový - Židem?*, jehož autorem byl již zmiňovaný antisemitský karikaturista Jan Tulla. Z článku je užitečné část textu ocitovat, neboť plasticky ukazuje, čím byl *Štít národa*: [...] *Byla zastavena a předána do arijských rukou bývalá židárna Voskovce a Wericha Osvobozené divadlo. Nyní po vydání nařízení, týkajícího se židovského majetku a zároveň rozřešení, kdo je považován za Žida, musí přijít na řadu Nové divadlo, kde vládne pan Oldřich Nový se svojí Židovkou-manželkou*

Oldřich Nový na obálce populárního filmového magazínu Kinorevue z doby okupace. Protože se odmítl se svou židovskou manželkou rozvést, stal se jako populární herec cílem antisemitů. „Oldřich Nový byl a jest největším propagátorem židů,“ psal o něm Štít národa. Foto: Wikimedia Commons

Lízou Mahlerovou. Oldřich Nový byl a jest největším propagátorem Židů. Hraje téměř výhradně židovské operety. [...] Tato Židovka (míněna Nového manželka Alice - pozn. autora) je nenáviděna téměř všemi zaměstnanci Nového divadla. Rozhoduje nejen v hospodářském, ale i uměleckém vedení, šikanuje a ztěžuje práci kde komu. Vybírá se svým mužem většinou židovské pornografické hry, a když se taková nenajde, pan Nový ji k tomu přizpůsobí tím, že do hry vsune nějakou tu scénu s postelí a nebo skoro Evino negližé, které musí ovšem splnit některá z gójek, aby se Židáci navštěvující divadlo, mohli pokochat aspoň pohledem. Nový s manželkou byli označeni za „podařenou židovskou dvojici“ a ve snaze vzbudit ve čtenářích nejprimitivnější závit uváděl autor jejich majetkové

poměry. Připomněl, že si pan herec jezdí v novém luxusním automobilu Peugeot a za dvě sezony dokázal vydělat 1 600 000 korun.¹⁰

Je třeba dodat, že Oldřich Nový, který projevil osobní statečnost a s židovskou manželkou se odmítl rozvést, čelil antisemitským útokům a výhrůžkám z různých stran. Nakonec byl internován na pražském Hagiboru a potom v Osterode, jeho žena byla transportována do Terezína. Oba přežili, Alice Nová se však po zbytek života potýkala s psychickými problémy. Způsobil je stres z věznění i skutečnost, že nacisté vyvraždili většinu jejich příbuzných.

Ve stejném čísle vyšly i dva články na téma sexuálního násilí židovských zbohatlíků vůči nevinným a pracovitým arijským ženám a dívkám. Jeden s názvem *Zneužití 11letého děvčete Židem MUDr. Rebenwurzelem* barvitě líčí údajné pedofilní sklony židovského lékaře, druhý s názvem *Zneuctění české ženy se zabývá sexuálními praktikami židovských podnikatelů vůči arijským zaměstnankyním*. Oplzlá rétorika je naprostým dnem i v intencích antisemitského tisku: *Židé vymetou všechny kouty a na nějaké té pohlavní nemoci jim nezáleží. Děvče, které vypadlo z Židovy náruče se vylučuje ze společnosti slušných českých arijských žen. Její duše utrpěla stykem se Židem úhony, neboť perverzita Židů je známa a jejich zrůdné mozky naočkují svým obětím i zrůdné, bezcharakterní smýšlení. [...] Žid Richard Weinmann, kterému se před příchodem německého vojska podařilo uletět do Anglie i se svou starou hnusnou mamme, byl právě touto matkou hojně zásobován arijskými panskými, které automaticky, po zneužití tímto, mimochodem řečeno ještě úchylným a degenerovaným Židákem, byly pod nějakou záminkou propuštěny.*¹¹ Autor, který se podepsal kryptonemem Tiberius, požadoval v závěru co nejrychlejší přijetí norimberských zákonů, které by další

10 Štít národa, 1939, č. 6 (7. 7. 1939), s. 1-4.

11 Tamtéž, s. 2.

Židé nám dali „kulturu“.

Další z protizidovských karikatur. Jak se později ukázalo, byl její autor Jan Tulla plagiátor. Kresby kopíroval ze zahraničních časopisů a vydával je za své. Redakce se ho proto zbavila.

Foto: SOA Praha

česká děvčata uchránilo od podobně hrůzného osudu. Symptomatickým se jeví, že ani autor článku o „zvráceném

lékaři“ v sobě nenašel odvalu, aby se podepsal, a použil šifry Z. Z. K osobě doktora Franze Rebenwurzela se list

opakovaně vracel, uváděl, kde bydlí, kudy se prochází, a vyzýval k jeho zatčení.

Tématem následujících čísel byly rovněž smyšlené korupční aféry bývalých demokratických politiků nebo výzvy k co největšímu sblížení s Němci. Články o zvrácenosti židovského národa však zůstávaly evergreenem prakticky každého vydání a zřejmě cílily na skutečné zvrhlíky, ovšem v řadách čtenářstva *Štítu národa*. Mezi takové texty patří článek *Židovský zvrhlík uráží veřejně arijská děvčata na radešovickém koupališti*, obsahující otevřeně výhrůžky na adresu židovského podnikatele Waltera Katze z Říčan, který měl údajně na místním koupališti¹² přemlouvat arijské dívky, aby se od něj nechaly vyfotografovat bez plavek. Také tento text, plný sprostých invektiv, je „s mužnou odvahou“ podepsán M. R.¹³

Ve snaze dát novinám alespoň určitý punc seriózní žurnalistiky se *Štít národa* zabýval i mezinárodními otázkami, v úvodníku například přivítal podpis sovětsko-německé smlouvy a pochvaloval genialitu Adolfa Hitlera, který prý svou bystrostí předstihl všechny profesní diplomaty.

Vypuknutí druhé světové války byla 22. září 1939 věnována celá titulní strana s článkem *Anglie - Mefisto světových rozvratů, musí být úplně potřena*.¹⁴ Karel Kasanda pochopitelně za rozpoutáním konfliktu viděl židovské a zednářské spiknutí, píše, jak hypnóze britského Mefista sedl na vějičku „židozednářský sluha“ Edvard Beneš. Současně děkoval velkomyslnosti a blahovůli Adolfa Hitlera, že vytvořil Protektorát Čechy a Morava, který jediný umožní Čechům uplatňovat své hospodářské a kulturní snahy.

Ve stejném čísle začala publikovat další posila redakce, Jaroslava (Jarka) Tomášková (narozena 11. dubna 1907), a sice pod dívčím jménem Prášilová.

12 Jedná se o oblíbené výletní místo Pražanů v Říčanech-Radošovicích, plovárnu Jureček s přílehlou restaurací. Obě zařízení existují dodnes a po rozsáhlé rekonstrukci se jim v posledních letech vrátila prvorepubliková proslulost.

13 *Štít národa*, 1939, č. 7 (21. 7. 1939), s. 3.

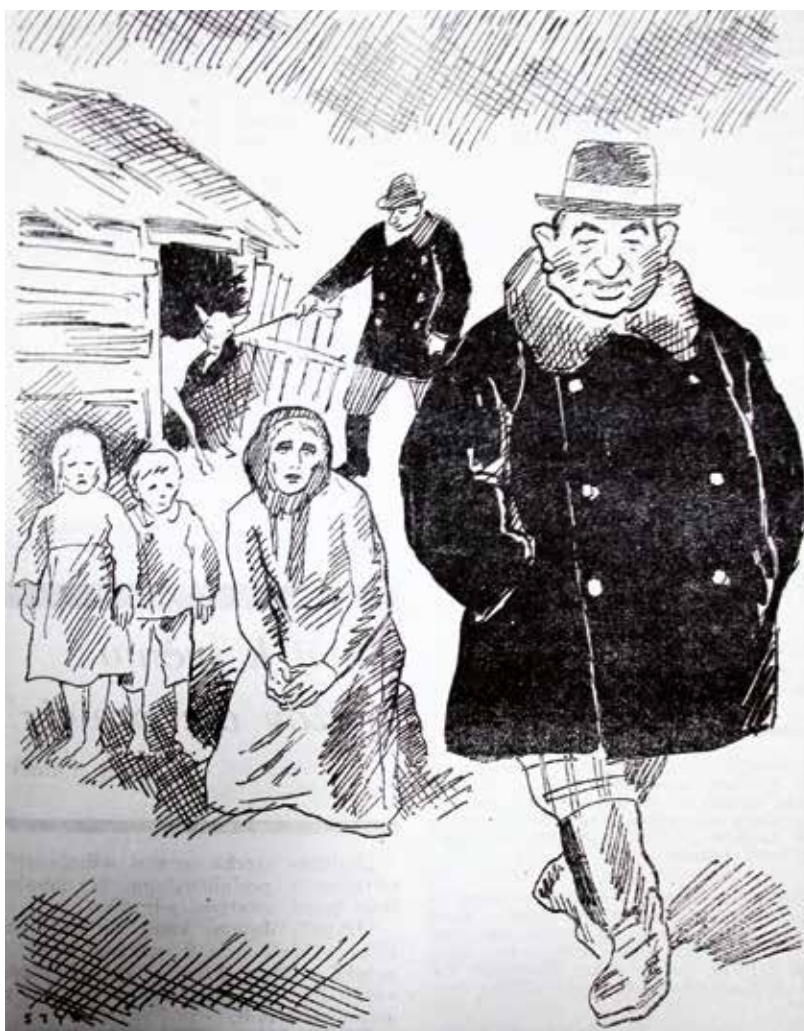
14 *Tamtéž*, č. 11 (22. 9. 1939), s. 1.

Autorka antisemitských textů, zpravidla věnovaných detailním popisům údajné židovské sexuální zvrácenosti, byla kupodivu manželkou plukovníka československé armády.

Pozoruhodné je, že v tomto čísle se naposledy objevila informace, že list vydává bývalý kapitán ruských legií, od té chvíle se pouze upozorňovalo, že jej roku 1919 založil Karel Kasanda. Důvod byl zřejmý, ukázalo se, že Němci nejsou legionářským myšlenkám nikterak nakloněni a spíše jeví snahu tyto veterány postupně vyřadit z veřejných funkcí a státní správy. Jejich hromadné propuštění pak proběhlo na jaře 1942.

V následujících týdnech redaktoři otevřeli staronové téma rituálních vražd, které jim vystačilo na několik čísel.

Dne 25. listopadu 1939 Břetenář společně s dalšími nacistickými aktivisty založil Protižidovskou ligu, již deklaroval jako odbočku obdobné organizace Antijüdische Weltliga, existující v Německu. Liga, jejímž předsedou byl jmenován disponent Škodových závodů Zdenko Palla, vydala organizační řád o neuvěřitelných 136 bodech. Velmi zevrubně je v nich popsána organizace, systém získávání členských a dobrovolných příspěvků, vrcholný orgán v podobě ústřední rady, okresní rady a další složky od místních až po zemské. Protižidovská liga měla mít také ženskou, a dokonce mládežnickou sekci. Jako jeden z hlavních úkolů si vytkla dozor nad neárijci a domáhala se rovněž správy nad arizovaným majetkem, což dokazovalo, že antisemitské zapálení zakladatelů mělo nejen ideologický, ale rovněž velmi materiální základ. Dobové informace, které o Protižidovské lize shromáždil odboj, ostatně potvrzovaly, že při shánění finančních prostředků byla organizace značně nevybíravá a snažila se z obchodníků a dalších živnostníků získat příspěvky nátlakem. Velmi aktivní v tom podle svě-

Nástupce karikaturisty Jana Tully se nepodepisoval. Publikoval pod pseudonymem Styx.

Foto: SOA Praha

dectví byl pozdější redaktor *Árijského boje* Bohumír Lain. Při poválečném soudu Břetenáře charakterizoval jako omezeného člověka, který toužil být významným. Současně se jej však snažil bránit s tím, že svou činností kryl převádění Židů do zahraničí a jejich záchranu. Tomuto tvrzení ovšem není třeba dávat velkou váhu, Lain totiž pojal Břetenářovu dceru Olgu za manželku a evidentně se snažil svého tchána bránit.¹⁵

Protižidovská liga zveřejnila své programové prohlášení, v němž se charakterizuje jako nepolitická organizace, zaměřená na lepší poznání českého a německého národa, mimo jiné se zde uvádí: *Chceme odstraniti dosavadní neblahý vztah politického zaujetí mezi národem Čechů a Němců. [...] Chceme uvést v platnost norimberské zákony a to do všech důsledků. [...] Uznáváme plně autoritu státního presidenta Dr. Emila Háchy a vidíme v něm*

15 SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, sp. zn. Ls IV 4848/46, Vladimír Jan Břetenář, Výpověď Bohumíra Laina.

představitele sjednoceného češství. Upevníme svatováclavskou tisíciletou tradici jako nejryzejší výkvět českého arijsství v dobách pohanství a křesťanství. [...] *Národ Husův a Komenského nezhyne, uvědomíme-li si, že jen arijské národy mají právo mluvit o šťastné budoucnosti...* Následovaly smyšlené, protiárijsky zaměřené „citáty“ z talmudu.¹⁶ Vedení ligy na začátku roku 1940 informovalo o vzniku spolku předsednictvo ministerské rady, 13. března 1940 požádalo oficiálně o povolení činnosti Zemský úřad. Nedostalo jej však a liga tak v podstatě existovala na nelegální bázi. Podle některých zpráv byla součástí Světové protižidovské ligy se sídlem v Norimberku. Břetenář se na jednání s představiteli této organizace roku 1940 skutečně vypravil, v doprovodu známého kolaboranta Dr. Jiřího Arvéda Smíchovského. Po válce vypověděl, že německým kolegům popsal situaci v protektorátu a přetrvávající potíže s židovským živlem.¹⁷

Vznik antisemitské organizace se promítl i do vydání *Štítu národa*, který nesl od čísla 14 z 22. prosince 1939 podtitul *Ústřední list Protižidovské ligy, odbočky Protižidovské ligy Norimberk pro Protektorát Čechy a Morava se sídlem v Praze*. Na první straně bylo umístěno provolání *Všem arijským Čechům*, v němž vedení ligy slavnostně oznamovalo zahájení a program své činnosti. Prakticky celé číslo bylo věnováno židovským rituálním vraždám, s výjimkou jediné stránky. Na ní excelovala Jarka Tomášková s článkem *Arijská žena a Žid*, věnovaným chudé árijské vychovatelce Julče, která se, jak jinak, stane obětí zvrácené touhy židovského zaměstnavatele, který ji pak pochopitelně odkopne i s outěžkem.

Na počátku roku 1940 opustil po zmíněném sporu redakci karikaturista Jan Tulla, do té doby autor mnoha štvavých protižidovských textů. Nahradil ho kreslíř, který neměl evi-

Fascinace násilím a sexem je pro antisemitismus typická. *Štít národa* téma s oblibou pojednával slovem i obrazem. Karikatura od Jana Tully. Foto: SOA Praha

dentně ani tolik talentu, ani osobní odvahy, aby se jako jeho předchůdce pod své výtvary podepisoval. Skrýval se tedy pod značkou STYX.

Ve vydání z 3. února 1940 (číslo 4) si redakce našla nové téma, podstatnou část listu věnovala tvrzení, že byla během stavebních a výkopových prací v Praze objevena židovská rituální mučírna s hromadami koster, porůznu probitých hřeby. Karel Kasanda tento výplod bezostyšně prohlásil za vědecký objev světového významu a až bizarní je poslední věta, vytištěná tučně velkým písmem – *Pravda necht skutečně zvítězí!* Zajímavé je, že

do čísla přispěl i další známý protektorátní aktivista, Hugo Tuskány (narozen 12. ledna 1887), který posléze vydával vlastní list *Arijská korespondence*. Zde napsal článek *Proč musí francouzský lid krváčet za zájmy Izraele?*, v němž tvrdil, že Francii vehnaly do války pochopitelně židovské zájmy. Tuskány byl pozoruhodnou postavou, krátký čas byl zaměstnán ve *Štítu národa* jako redaktor, později spolupracoval s Emanuelem Moravcem a stanul v čele jím zřízené kolaborantské Veřejné osvětové služby. Po válce byl odsouzen jako kolaborant na doživotí, věznili jej až do roku 1963

16 ABS, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z), sign. 13463, Zpráva o Protižidovské lize.

17 SOA Praha, f. Mimořádný lidový soud Praha, sp. zn. Ls IV 4848/46, Protokoly z výsledků Vladimíra Břetenáře.

jako jednoho z posledních retribučních vězňů.¹⁸

Oslavné číslo k narozeninám Adolfa Hitlera z 20. dubna 1940 obsahovalo i články *Pod okny Anglie už hřmí děla* a *Každý Čech dá rád kovy k narozeninám Vůdci!* V další části novin si pak Břetenář mohl přečíst antisemitský článek *Jak jsem projektoval Židovi přepychovou vilu.*¹⁹

Toto číslo *Štítu národa* se však mělo stát posledním. Jak to bývalo v aktivistickém prostředí obvyklé, došlo k hluboké osobní roztržce mezi Břetenářem a Kasandou, který poté redakci opustil. Odešel ovšem i s názvem titulu, na který měl jako jeho dávný zakladatel právo. Místo *Štítu národa* pak v různé periodicitě vyšlo několik čísel novin bez názvu, pouze s upozorněním, že jde o Ústřední list Protižidovské ligy, a větou, že vydavatelem je Jan V. Břetenář. Ten po tomto bezejmenném mezidobí založil nový list *Arijský boj* (vycházel v letech 1940–1945), který však představuje už zcela jinou kapitolu antisemitské žurnalistiky. Sám bývalý legionář ostatně dlouho u vydávání nezůstal. Jan V. Břetenář se totiž z ne úplně zřejmých důvodů dostal do ostrého sporu s pražským Gestapem, konkrétně s komisařem židovského a církevního referátu Fritzem Kiesewetterem.

Konflikt vyvrcholil v lednu 1941, kdy byl Břetenář zatčen a deportován do koncentračního tábora Dachau, kde byl internován až do konce války. Skončil tedy podobně jako vůdčí představitelé Vlajky Jan Rys-Rozsévač a Josef Burda, kteří byli do stejného tábora transportováni na počátku roku 1943.²⁰ Břetenář po válce nepřesvědčivě tvrdil, že důvodem uvěznění bylo jeho odmítnutí některých denunciačních článků,

nejednoznačně však bylo i Kiesewetterovo vysvětlení o Břetenářově snaze tajnou policii podvést.²¹

Po osvobození a návratu z koncentračního tábora do Československa byl Břetenář zatčen a postaven před Mimořádný lidový soud v Praze, který posoudil míru jeho kolaborace s nepřítelem. Jeden z čelných antisemitů zaplatil za svou vydavatelskou činnost a spolupráci s Gestapem, soud však řešil i otázku jeho špionáže proti SSSR ve prospěch Japonska a údajnou zpravodajskou činnost proti ČSR v době krize roku 1938. Dne 29. dubna 1947 si vyslechl odsuzující verdikt. Zněl dvacet let vězení, z toho deset let nucených prací. V roce 1955 mu byl trest snížen prezidentskou amnestií na 10 let a on byl podmíněčně propuštěn na svobodu. Jan V. Břetenář dožil v jižních Čechách. Pamětníci vzpomínali, že si do vysokého věku udržoval vojácké držení těla a s oblibou chodil v tmavém saku, jezdeckých rajtkách a vysokých kožených holínkách.²² Bohužel neúplnost záznamů v registru obyvatel způsobila, že přesné datum a místo jeho úmrtí nejsou známy.

Karel Kasanda si rovněž vyslechl verdikt Mimořádného lidového soudu v Praze, ten jej však 4. února 1947 potrestal pouze pěti lety odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že se do trestu započítávala i vazba, dostal se na svobodu 2. července 1950.²³ Dožil pak jako vdovec a penzista v Praze na Vinohradech, kde bydlel na adrese V Horní Stromce 12 a přivydělával si jako hlídač v parku. Datum jeho úmrtí se nepodařilo dohledat.

Na Roberta Macha spravedlnost nedosáhla, známý fašistický novinář zemřel krátce po osvobození, 14. května 1945. Alois Paule, jeden z nejmladších redaktorů, přijal ně-

Komisař židovského a církevního referátu Gestapa Fritz Kiesewetter Foto: ABS

mecké občanství a roku 1940 naruškoval k Wehrmachtu. Prodělal boje na východní frontě, kde při ústupu padl do zajetí. Po návratu do Československa byl postaven před Mimořádný lidový soud v Praze a 10. dubna 1948 odsouzen na 25 let odnětí svobody. Cestou milosti byl roku 1955 podmíněčně propuštěn a vyhoštěn do Spolkové republiky Německo.²⁴

Štít národa se nedostal do obecného povědomí v té míře jako známější *Vlajka* nebo *Arijský boj*. Patřil však k prvním antisemitským protektorátním periodikům vydávaným v poměrně vysokém nákladu a jeho význam pro perzekuci židovského obyvatelstva i dalších skupin občanů nebyl zanedbatelný. *Arijský boj*, který byl považován za symbol zrady a patologické nenávisti vůči Židům, byl ostatně jeho přímým pokračovatelem. Noviny *Štít národa* se tak zařadily k nejtemnějším kapitolám kolaborace a jako takové by neměly upadnout v zapomnění. pd

18 Tamtéž, sp. zn. 3604/46, Hugo Tuskány, Rozsudek a Zpráva o propuštění z výkonu trestu.

19 *Štít národa*, 1939, č. 15, (20. 4. 1940), s. 1–3.

20 *SOA Praha*, f. Mimořádný lidový soud Praha, sp. zn. Ls IV 4848/46 Vladimír Břetenář.

21 Tamtéž, sp. zn. Ls 3295/46, Fritz Kieseweter, Protokoly z výslechnů obžalovaného.

22 Rozhovor autora s prof. PhDr. Milanem Nakonečným, 15. 12. 2010.

23 *SOA Praha*, f. Mimořádný lidový soud Praha, sp. zn. Ls 2978/46, Karel Babka-Kasanda, Rozsudek a Protokol o propuštění z výkonu trestu.

24 Tamtéž, sp. zn. Ls 16/48, Alois Paule, Rozsudek a Oznámení o vyhoštění z ČSR.